

Валентина ГАЛАЦЬКА

“УКРАДЕНЕ ЩАСТЯ”

I. ФРАНКА:

СХІДНА РЕЦЕПЦІЯ

Уявімо собі дерев’яний, розкритий у безмежність квадрат сцени, в якому існує Любов – і Зрада в ім’я Любови, плинність течії людського життя – і бідність у всіх її проявах. Так сценографічно скупо вирішено виставу “Украдене щастя” за Іваном Франком у Дніпропетровському музично-драматичному театрі імені Т. Шевченка. Сьогодні спектакль – лауреат кількох театральних фестивалів, він був показаний (і не без успіху) на сцені Національного академічного українського театру імені І. Франка, його відзначила столична критика.

Вистава шевченківців стала відчутною культурною подією регіону. Представники російськомовного населення, подивившись її, говорили: “Если таким путем будет идти утверждение украинской культуры, – мы готовы брать в нем участие”.

Як вважає режисер-постановник Анатолій Канцедайло, бойківський етнотип, що його майстерно дослідив великий Каменяр, емоційно, темпоритмічно наближений до наддніпрянського. Тому акторський ансамбль так прагнув передати особливості душі бойківчан. Варто поставити в заслугу дніпропетровським акторам і сміливу спробу оволодіння бойківським діалектом – із притаманною йому мелодикою, запальністю, розлогістю фрази – у вкрай зрощеному регіоні, де й літературна українська мова існує “всупереч” об’єктивним реаліям сьогодення.

Вирішення костюмів вистави належить львівській художниці Дарії Зав’яловій, яка досить м’яко стилізувала для вистави бойківський одяг. Мимоволі звертаєш увагу і на важливі деталі сценографічного почерку художника Івана Шулика з Дніпропетровська. Наприклад, зав’язані навкруг столу червоні й чорні нитки як свідчення перерваності гармонії любові й гармонії життя. Її так не вистачало героям “Украденого щастя”... Невидимими нитками обплутано увесь сценічний простір, він ніби обмежує дійових осіб у свободі переміщень і вибору. Але вони все одно вириваються за умовні межі, мізансценічно “розривають” цей простір, протестуючи проти трагічних випробувань долі. Трагічне звучання закладене у загальному сценографічному рішенні вистави. З умовністю простору конфліктують “оазис” життя – елементи народного побуту: справжній дерев’яний стіл, ліжники, тин, посуд.

Центральною фігурою драматичних колізій є Микола Задорожний (Михайло Чернявський, лауреат вищої театральної премії Придніпров’я “Січеславна” за виконання саме цієї ролі). Його дивовижні у своїй виразності очі, хода, лаконічна жестикуляція, боязка пластика творять відчуття зайвості цієї людини в житті не лише Анни.

Органічність поведінки Миколи-Чернявського на сцені, утримання навколо своєї постаті стрижня всіх подій очевидна. Актор існує в умовному просторі, але спосіб проживання митцем стану свого героя можна назвати безумовним, глибоко психологічним. Це наводить на думку про театр, в якому глибинними є процеси “підвищеної вразливості душі” – саме так характеризував Франко природу таланту[1]. Микола М. Чернявського здається ще більш безпомічним у своїй доброті й любові до Анни, у покірності злій долі, яка “втягнула” його у цей трикутник безвиході.

Сцена з вистави “Украдене щастя” І. Франка, режисер Анатолій Канцедайло, Дніпропетровський музично-драматичний театр імені Т. Шевченка, 2000 р., світлина Олексія Шпака.

Бідність Миколи як важлива соціально-етична категорія, яку підкреслив постановник А. Канцедайло, протистоїть духовному наповненню цієї людини, багатству її переживань. Актор трактує постать Задорожного як шлях підняття з колін, показує народження особистості, яка може протистояти усталеній думці чи лихій людині. Інша річ, що цей шлях для Миколи стає трагічним, як, зрештою, і для інших учасників цього трикутника – Анни (Ірина Медяник) та Михайла Гурмана (Станіслав Дрожаков).

Анна-Медяник видається істинною бойківчанкою, жертовною у своїй любові. Актриса виразних зовнішніх даних, вона передає через імпровізаційність поведінки істинність почуттів своєї героїні. Її Анні доводиться балансувати між усвідомленням себе як шлюбної жінки Михайла і коханої Гурмана. У кульмінаційній сцені вбивства Гурмана вона несамовита у своєму розпачі. Лише слова Миколи: “Тобі

тепер є для кого жити, Анно” остуджують несамовитість її натури.

Трагічну антитезу “Микола – Михайло” вирішено у виставі по-філософському доказово і мізансценічно промовисто: Михайло помирає в лівому кутку сцени, там, де відбулося його гріхопадіння. Таким чином замикається коло розплати й людського обов’язку перед Богом і вічністю...

Музичне оформлення колоритно відтворює бойківський етнотип, закодований у безсмертному слові Франка. Виставу можна образно назвати трагікомічною коломийкою. Протягом дії звучать три коломийки, які творять особливий етнонаціональний простір, в якому розвиваються події. “Крім зображення подій і переживань у родинно-побутовому середовищі, коломийки набувають і соціального звучання”[2]. Тонко і професійно зіткнув канву бойківських мелодій, записаних власноруч, завідувач музичної частини Івано-Франківського музично-драматичного театру імени І. Франка Анатолій Ремезов, покійний нині автор музичного оформлення вистави.

Важливою дійовою особою сценічного дійства виступає соціум, народ, який миттєво реагує на зміну подій, даючи їм моральну оцінку. Сусіди, куми, молоді люди є і критерієм оцінки людських чеснот, і своєрідною точкою відліку подій. У виставі відчувається зіграність акторів в масових сценах, які поставлені з урахуванням регіонального колориту: бойківські вечорниці, елементи весняних обрядових дійств (балетмейстер Валентина Грекова).

Водночас у виставі присутні узагальнені міфопоетичні символи. Стилiзовані танцювально-пластичні мініатюри – невербальний, позатекстовий вияв одвічного роздвоєння людської душі, яка з народження приречена любити й жертвувати. Епічну тему, заявлену у пластичці, підтримує сценограф. Яскраво вирішена художником метафора – зв’язані над сценою велетенські дерев’яні стоси, які у фіналі розбиваються об землю, – свідчить про прагнення поетично осмислити вічну людську тему перервності й зародження життя.

Сцена з вистави “Украдене щастя” І. Франка, режисер Анатолій Канцедайло, Дніпропетровський музично-драматичний театр імени Т. Шевченка, 2000 р., світлина Олексія Шпака.

Михайло Чернявський у виставі “Украдене щастя” І. Франка, режисер Анатолій Канцедайло, Дніпропетровський музично-драматичний театр імени Т. Шевченка, 2000 р., світлина Олексія Шпака.

Обрамляє виставу влучний композиційний прийом – чути звук дерева, яке рубають сокирою. Чи не так знищене життя героїв зловмисного трикутника? І нічого вже не можна поправити. Хіба що нове життя, народжене Анною, дасть надію...

Пригадується недавня інтерпретація “Украденого щастя” у Львівському творчому об’єднанні “Театр у кошику”. Режисер і театрознавець Ірина Волицька вирішила цю вічну тему в камерному театрі за участю трьох акторів: Анна (Лідія Данильчук), Задорожний (Роман Біль), Гурман (Володимир Губанов). Та трагедійна вистава вражала концентрацією дії, добірною й парадоксальною пластичною мовою акторів, поетичними сценографічними метафорами (сльози-коралі-розсипані яблука).

Глибина акторської сповідальності – ось чого можна було повчитися у львів’ян. Повага до людської особистості, дослідження найглибших таїн душі, існування любови в соціумі – про це вистава шевченківців з Дніпропетровська.

Східна рецепція вистави “Украдене щастя” відбулася у плідній творчій співпраці із митцями західного регіону. Україна справді єдина в різноманітності етнічних проявів. Наша самобутність полягає в ліричності натури, естетизмі, емоційності, кордоцентричності світосприйняття життя, коли все бачиш і відчуваєш серцем... На Наддніпрянській Україні глядач добре розуміє бойківський усталений і разом з тим непередбачуваний темперамент, чимось загадково близький до природи степового українця. Саме таку спорідненість помітили і прагнули виявити творці вистави “Украдене щастя”.

1. Франко І.Я. *Із секретів поетичної творчості.* – К.: Наук. Думка, 1988. – С. 35.

2. *Українська літературна енциклопедія: В 5-ти т.* – К.: УРЕ імени М. Бажана, 1990. – Т. 2. – С. 533.